

nebo nejsou. Jakmile je jednou směnitelnost za zlato odvolána, pak je zlatý standard pouhým výsměchem.

Dalším krokem v pomalém zániku zlatých peněz bylo ustavení „standardu zlatého slitku“. V tomto systému už měna není směnitelná za mince, ale lze si nechat vyplatit pouze velké zlaté pruty o vysoké hodnotě. Tato skutečnost omezuje možnost směnitelnosti za zlato pouze na hrstku specialistů zabývajících se zahraničním obchodem. Již se nejedná o skutečný zlatý standard, ale vlády stále mohou prohlašovat, že zlatu zachovávají věrnost. Evropské „zlaté standardy“ ve 20. letech 20. století byly právě takovými pseudo-standardy.³²

Nakonec vlády oficiálně „opustily zlatý standard“ zcela, a to za hlasitého obviňování cizinců a domácích občanů, kteří peníze „nevlastenecky hromadili“. Vládní papírové peníze se nyní stávají standardními penězi, jejichž oběh je vynucen (*fiat money*). V některých obdobích tiskla tento druh peněz ministerstva financí, spíše než centrální banky, což platilo obzvláště před tím, než se systém centrálního bankovníctví dostatečně vyvinul. Americké *continentally*, *greenbacky* a peníze Konfederace v období americké Občanské války, stejně jako francouzské *assignáty* – to jsou vše příklady peněz s nuceným oběhem vydávaných ministerstvy financí. Ať již je ale tiskne kdokoli, výsledek emise papírových peněz je tentýž: měnový standard je vydán na milost vládě a bankovní depozita jsou směnitelná za obyčejný papír potištěný vládou.

11. Nekryté peníze a problém zlata

Když země opustí zlatý standard a přejde na standard nekrytých peněz, dojde k rozmnožení počtu „peněz“. Vedle komoditních peněz (zlata a stříbra) najdeme najednou nezávislé peníze, jejichž množství řídí dle svého uvážení jednotlivé vlády. Stejně jako zlato a stříbro mají na svobodném trhu směnný kurz, vzniknou tedy i kurzy mezi všemi ostatními měnami. Nebude-li tomu bráněno, budou se i ve světě papírových peněz kurzy měn vzájemně volně pohybovat.

---

³² Viz Palyi, Melchior: „The Meaning of the Gold Standard“, *The Journal of Business*, červenec 1941, str. 299–304.

Ukázali jsme si, že směnný poměr mezi každými dvěma měnami je stanoven v souladu s odpovídajícími paritami kupní síly a že tyto parity jsou určeny nabídkou a poptávkou po různých měnách. Změní-li se měna ze zlaté měny na papírovou, nekrytou měnu, dochází k poklesu důvěry v její stabilitu a kvalitu, což vyvolá pokles poptávky po této měně. Kromě toho se v tomto okamžiku zřetelně ukazuje, že množství této měny je vyšší, než by mělo odpovídat původnímu zlatému krytí. Je-li nabídka větší než množství zlata a došlo-li k poklesu poptávky, dochází k rychlému znehodnocování kupní síly, a tedy kurzu, ve vztahu ke zlatu. Jelikož je ale vláda ze své podstaty institucí produkující inflaci, toto znehodnocování se nezastavuje a pokračuje dále.

Pro vládu ale takové znehodnocování vytváří komplikace (stejně jako poškozují lidi, kteří chtějí dovážet zboží z ciziny). Existence zlata v ekonomice neustále ukazuje na to, jak špatné jsou peníze tištěné vládou, a je zdrojem obavy, že by vládní nekryté peníze mohly být opět zlatem nahrazeny. I přes veškeré vládní záruky vyslovené papírovým penězům a navzdory ustanovením o zákonném platidle, budou zlaté mince v rukou veřejnosti pro vládu stálou potupou a budou představovat zdroj ohrožení moci státu nad penězi.

Během první americké krize v letech 1819–1821 vytvořily čtyři západní státy (Tennessee, Kentucky, Illinois a Missouri) státem vlastněné banky, které vydávaly nekryté papírové peníze. Tyto peníze byly podporovány zákonnými ustanoveními o zákonném platidle, která v těchto státech platila, a občas i zákonným zákazem bankovky znehodnocovat. Přesto všechno čekal všechny tyto experimenty, v něž byla vkládána velká naděje, smutný konec. Nové papírové peníze se totiž prudce znehodnocovaly a jejich hodnota dramaticky klesala. Proto musely být tyto projekty rychle zastaveny. V pozdějších dobách americké Občanské války a po ní obíhaly na severu jako nekryté papírové peníze *greenbacky*. V Kalifornii ale lidé *greenbacky* odmítli přijímat a jako peníze používali zlato. Jeden významný ekonom k tomu poznamenal:

„V Kalifornii stejně jako v ostatních státech byly nekryté papírové peníze zákonným platidlem a sloužily k placení daní. K federální vládě neexistovala žádná velká nedů-

věra nebo nenávisť. Lidé však velmi chtěli používat zlato... a panoval silný odpor proti papírovým penězům. ...Každý dlužník měl zákonné právo splatit své dluhy ve znehodnocujících se papírových penězích. Když to ovšem udělal, získal stigma (věřitel by jeho podobiznu pravděpodobně nechal otisknout v novinách) a byl bojkotován. Po celé toto období nebyly papírové peníze v Kalifornii používány. Lidé v tomto státě uskutečňovali své transakce ve zlatě, zatímco celý zbytek Spojených států používal směnitelné papírové peníze.“³³

Vládám začalo být jasné, že si nemohou dovolit, aby lidé vlastnili a drželi zlato. Vlády si nikdy nemohly zcela zajistit svou moc nad penězi, když lidé mohli, bylo-li to potřeba, odvrhnout jejich papírové peníze a vrátit se ke svým penězům – ke zlatu. Proto tedy vlády prohlásily držbu zlata občany za protiprávní. Zlato bylo všeobecně znárodněno, kromě zanedbatelného množství používaného pro průmyslové účely a dekorace. Požadovat návrat znárodněného majetku veřejnosti je v současnosti považováno za naprosto zpátečnický a staromódní názor.³⁴

12. Papírové peníze a Greshamův zákon

Když se podaří ustanovit papír jako peníze a postavit zlato mimo zákon, nestojí již vládě nic v cestě k provádění inflace velkého rozsahu. Jen poslední nepatrná překážka může tyto plány zhatit: hrozba hyperinflace a rozpad měny, ke kterému může v konečném důsledku dojít. K hyperinflaci dochází, když si veřejnost uvědomí, že vláda má sklon k inflaci, a proto se rozhodne se inflační dani ničící její majetek vyhnout. Lidé se proto snaží co nejrychleji své

³³ Taussig, Frank W.: *Principles of Economics*, 2. vydání, The MacMillan Company, 1916, díl I, str. 312. Viz také Upton, J. K.: *Money and Politics*, 2. vydání, Lothrop Publishing Company, 1895, str. 69 ff.

³⁴ Pro podrobnou analýzu způsobů, kterými americká vláda konfiskovala zlato občanů a odstoupila od zlatého standardu v roce 1933, viz Garet Garrett: *The People's Pottage*, The Caxton Printers, 1953, str. 15–41.